

Walenty Piłat

"Wybitni Polacy w Królewcu. XVI-XX wiek", Sławomir Augustowicz, Janusz Jasiński, Tadeusz Oracki, Olsztyn 2005 : [recenzja]

Acta Polono-Ruthenica 11, 295-297

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Клеймится безжалостно и сугубо субъективно советское прошлое, переосмысливается вся парадигма советскости, начиная с революции 1917 г., которая именуется, например Великой Вандеей. Сугубо русским является, однако, в противовес польской действительности, сплошное осознание факта, что некоторые типичные свойства гомо советикуса стали константой российской ментальности. На этой почве возрождаются настойчивые, вечные вопросы о тождественности и о национальной судьбе: кто мы? куда мы идем?

И в России ширится мифологизация, чуть ли не обожествление западного, особо американского, образа жизни, но этому идейному течению сопутствуют, создавая равновесие славянофильские тенденции в мышлении.

Деление на „мы” – „они” является имманентным свойством человеческой природы, но в отдельных этносах оно реализуется всегда специфически. В России, подобно Польше, оно проводится с большевистской напористостью, но из-за масштабности государства и сложнейшего характера нескончаемого количества социополитических проблем, названная дифференциация проходит во многих измерениях. Тем не менее гомофобия, этноцентризм, и вообще – парадигма „чужести” – неотъемлемое свойство современной русскости.

Сугубо русским надо считать неудержное стремление к духовности, которое кроме вербального, имеет также глубинный, поистине внутренний характер. В этом контексте надо также напомнить неизгладимый по сей день феномен русской души. С этими обстоятельствами связана вспыхнувшая в перестроечное время с огромной силой, хотя потом попанная за счет идеи „денежного мешка”, заинтересованность высшими, универсальными ценностями, возможностью нравственного оздоровления, что выражается хотя бы в экзистенциальном и глубоко духовном метафорическом вопросе: „Какая улица ведет к Храму?” Он распространяется, начиная с 1987 г., благодаря незабываемой кинокартине Т. Абуладзе *Покаяние*. Кстати, эта улица пока не найдена, так как чем более неблагоприятная действительность, тем заманчивее иллюзии и мифы, которые сегодня буквально пронизывают как российскую, так и польскую социальную жизнь.

В заключение напомним еще раз: „Чем счастливее нация, тем меньше у нее желания смотреть назад с целью искать оправданий”. С большой долей уверенности можно предполагать, что увлечение мифологизацией,

как составная соответственно, польскости и русскости, заменяет реальную жизнь, камуфлируя причины очередных несвершений, обманутых человеческих надежд.

Принятые сокращения:

GW	–	„Gazeta Wyborcza”
Nie	–	„Nie”
Pol	–	„Polityka”
Prz	–	„Przegląd”
АиФ	–	„Аргументы и факты”
ЛГ	–	„Литературная газета”
МН	–	„Московские новости”
НГ	–	„Независимая газета”
Н газ	–	„Новая газета”

Streszczenie

*„Polskość” i „ruskość” w zwierciadle mitów
– na podstawie dyskursu publicystycznego*

Dyskurs na temat „polskości” i „ruskości” prowadzi wielu wybitnych myślicieli wypowiadających się na łamach prasy opiniotwórczej. Koncept „polskości” tworzą głównie mity historyczne, a przeobrażająca się gwałtownie „ruskość” to w znacznym stopniu totalna krytyka sowieckiej przeszłości oraz apologia czasów carskich.

W toku analizy autorka wyodrębnia charakterystyczne cechy zarówno „polskości”, jak i „ruskości”. Zainteresowanie tą problematyką można uznać za dowód poszukiwania tożsamości narodowej, ale i za działania kamuflujące, które mają odwracać uwagę od realnych problemów społecznych.

Summary

*Polish and Russian national character reflected in myths
– based on the discourse in the press*

The discourse involves a number of prominent thinkers who express their opinions in quality newspapers and magazines. The concept of Polish national character consists mainly of historical myths, and the dramatically transforming Russian character is to a great extent an absolute rejection of the Soviet past and an equally approval of the Tsar period.

In her analysis, the author identifies the characteristic features of both Polish and Russian national character. The issue can be perceived as a proof of seeking the national identity but also as some camouflage supposed to divert attention from real social problems.

Michał Sarnowski
Wrocław

O konceptualizacyjnym potencjale pewnego *rossicum*

Niniejszy artykuł jest w pewnym sensie kontynuacją mojej wcześniejszej publikacji podejmującej problematykę rozgraniczenia wyrazów obcych i pożyczek leksykalnych¹. W dobie globalizacji i wynikającej z niej aktywizacji kontaktów i oddziaływań językowych rozgraniczenie to, a także poszukiwanie metody jego przeprowadzania uważam za jedno z najważniejszych zagadnień leksykologicznych. W przywołanym artykule zaproponowałem, by do badań nad wyrazami obcymi wykorzystać instrumentarium pojęciowe kognitywizmu i sformułowałem postulat paralelizmu między neologizmami leksykalnymi a wyrazami obcymi: wyraz pochodzący z innego języka, odnotowany w słownikach wyrazów obcych lub bez takiej rejestracji, i pojawiający się w wypowiedzi może stanowić specyficzne *novum* nie tylko leksykalne i tekstowe, lecz również poznawcze o określonych walorach kognitywnych. Dotyczy to w pierwszej kolejności takich elementów obcych (wyrazów i ich znaczeń), które w języku-biorcy i w kulturze jego użytkowników mogą być włączane w procesy konceptualizacyjne. Przez konceptualizację rozumiem w tym przypadku mentalną i kulturową treść polskiego pojęcia, których eksponentem jest wyraz obcy.

Wyraz obcy, znak innej kultury, podnosi informacyjność i kreatywność tekstu aktualnego. Jego obecność w wypowiedzi tworzy węzeł semiotyczny (również: semantyczny oraz kognitywny) i to właśnie na takim szwie kreowana jest nowa jakość, następuje zagęszczenie znaczeń i możliwości odczytań. Według Łotmana przełączenie z jednego systemu semiotycznego na inny w ramach jednej aktualnej całości stanowi podstawę generowania nowych sensów². Tego rodzaju konstrukcja – twierdzi w innym miejscu Łotman – uwydatnia przede

¹ M. Sarnowski, *Wyrazy obce w tekście polskim – próba spojrzenia kognitywnego*, „Wyraz i zdanie w językach słowiańskich. Opis – konfrontacja – przekład 5”, „Slavica Wratislaviensia” CXXXIII, Wrocław 2005, s. 327–332.

² *Материалы к словарю терминов тартуско-московской семиотической школы. Тартуская библиотека семиотики 2*, ред. Ян Левченко, Tartu 1999, s. 302.